

Johannes J. Voskuil: 'De moeder van Nicolien' Uitgeverij van Oorschot, Amsterdam 1999. ISBN 9789028209282 (Dementie/PO/AG/1)

Over de schrijver: Johannes Jacobus Voskuil, ('s-Gravenhage 1 juli 1926), is een Nederlandse schrijver. Hij studeerde een jaar economie en daarna Nederlands in Amsterdam. Hij werkte o.a. als vertaler, docent, als hoofdredacteur van het socialistische dagblad Het Vrije Volk en voor de VARA-radio. In 1959 kwam Voskuil in dienst van het P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volks- en Naamkunde in Amsterdam waar hij dertig jaar werkte. In zijn zeven delen tellende romancyclus *Het Bureau* beschrijft Voskuil de sfeer op dit instituut, het menselijk gedrag en hoe daarop wordt gereageerd. Maarten Koning is het alter ego van Voskuil.

Korte bespreking: In de roman *de moeder van Nicolien* beschrijft Voskuil het dementeringsproces van de moeder van zijn vrouw Nicolien. In de hem typerende registrerende maar tegelijkertijd sobere stijl schrijft hij over de periode van 1957-1985 met personages die hetzelfde zijn als in zijn bekende romancyclus *Het bureau*. In dit tijdsbestek lezen we via voorvallen en dialogen hoe de moeder van Nicolien langzaam maar zeker in de greep komt van dementie, aftakelt. Ze kan mopjes langzaamaan steeds minder goed onthouden, Maarten moet steeds vaker aanvullingen leveren. Gaat vergeten waar ze is en wie iemand is, kan steeds moeilijker communiceren, vertellen wat haar bezighoudt. Doordat elk kort hoofdstukje begint met een datum en jaartal is te zien hoe het proces van dementeren dat aanvankelijk langzaam verliep, na verloop van tijd steeds sneller verloopt. Voskuil laat dat zien door verslag te doen van bezoeken, logeerpartijtjes of uitjes. De moeder van Nicolien gaat zichzelf herhalen, dingen verstoppen, in de verkeerde stoel zitten, om twee jaar later het toilet niet te kunnen vinden. En dan gaat het sneller. Voskuil beschrijft dit proces en wat het doet met Nicolien en Maarten. Gaat in op verdrieten geïrriteerdheid, machteloosheid, schuldgevoelens, ontroostbaarheid van moeder en het verhuizen naar een verpleeghuis. Ook schrijft hij over de aanvankelijke reactie op het gedrag van Maarten en Nicolien op de moeder van Nicolien zoals dat gaat, als nog niet duidelijk is wat er aan de hand is. Duidelijk wordt daarnaast ook dat ze erg veel van haar houden, veel voor haar willen doen. In het laatste stadium van hulpeloosheid waarbij moeder gevoerd moet worden en verdwijnt ze. De begrafenis geeft ook bevrijding en ontspanning, naast verdriet.

Wat viel op: Hoe goed de schrijfstijl van Voskuil zich leent om via dialogen en kortste schetsen duidelijk te maken hoe het proces van aftakeling bij Dementie verloopt. Hoe irritatie en onbegrip overgaan in acceptatie en berusting.

Recensies: Joyce Roodnat: '(...) De moeder van Nicolien is een volwaardige roman die atypisch is voor Voskuil, alleen al omdat hij in een zo kort bestek zo'n enorm onderwerp aansnijdt: het verlies van een moeder, eerst van haar geest, dan van haar wezen ten slotte van haar leven. Het boek warmt zich aan de plotselinge uitbundigheid van die moeder, haar keurige olijkheid, haar sentiment waar haar dochter en schoonzoon bang voor zijn. Het wil voor die moeder een gedenkteken zijn. Of liever, om in haar universum te blijven, een merklap, met zoveel mogelijk soorten siersteekjes, elk symbool voor een ander detail. (...) Voskuil is in deze roman poëtischer en soms bijna filmisch in zijn beschrijvingen. De afstand die hij en zijn alter ego Maarten Koning bewaren tot de andere personages laat hij varen en

daarmee ontmaskert hij zijn tactiek. Glashelder wordt hoezeer hij voor *Het Bureau* elke figuur eerst moet hebben uitgebeend, om het vervolgens op ijs te zetten. (...). NBD|Biblion recensie Ted Leijendekker: 'Volwaardige, op zichzelf staande satellietroman over het voortschrijdende dementeren van de schoonmoeder van Maarten Koning, hoofdpersoon uit de zevendelige romancyclus 'Het bureau'. Alle in de eerste zes delen gepubliceerde fragmenten over haar, aangevuld met ca. tweederde nieuw materiaal. (...)Een bijzonder ontroerende roman met liefde en vooral eerbied voor de hoofdpersoon geschreven. In de traditie van 'Het bureau' in al zijn droogkomische eentonigheid en herhalen van handelingen en uitspraken. Maar ook van een veel grotere betrokkenheid en met nog meer oog voor detail geschreven. In ieder geval de mooiste uitgave in het kader van 'Familieportret', het boekenweekthema 1999.'